

Mühendislik mesleğinde ilk kadınlar

Cumhuriyetin ilanından sonra, kadınlar her alanda profesyonel iş hayatına girmeleri için teşvik edilmişler ve desteklenmişlerdir. İlk kadın mühendis Sabiha Rifat, ilk elektromekanik mühendisi Nezihe Önyay ve ilk makina mühendisi Altan Edige, kadın mühendislerin öncüleridir. Kadın mühendisler, önceleri işçiler arasında yadırganmış, ama daha sonra "mühendis hanım" olarak saygı görmeye başlamışlar ve sayıları her geçen gün artmıştır. Makina mühendisliği diplomasını Türkiye'de alan ilk kadın olan Altan Edige, kadınların bu alanda da erkekler kadar başarılı olabileceğini göstermiştir.

Prof. Dr. Abdurrahman Kılıç

İTÜ Makina Fakültesi

Mühendislik mesleğinde ilk olan kadınların toplum içinde özel bir yeri vardır. Bu kadınlar, karakterlerinde cesaret, yaratıcılık ve liderlik özelliklerini taşıyan mühendislerdir. Günümüzde bile kadınlar için uygun olmadığını düşünenlerin olduğu mühendislik mesleğine giren ilk kadınlar, geleceğin kadınlarına örnek olmuşlar ve aynı zamanda erkekler kadar başarılı olabileceklerini topluma göstermişlerdir.

Cumhuriyetin ilanından sonra, kadınlar her alanda profesyonel iş hayatına girmeleri için teşvik edilmişler ve desteklenmişlerdir. İlk kadın mühendis Sabiha Rifat, ilk elektromekanik mühendisi Nezihe Önyay ve ilk makina mühendisi Altan Edige, kadın mühendislerin öncüleridir. Kadın mühendisler, önceleri işçiler arasında yadırganmış ama daha sonra "mühendis hanım" olarak saygı görmeye başlamışlar ve sayıları her geçen gün artmıştır.

Sabiha Rifat, Melek Erbul, Nezihe Önyay

Cumhuriyet döneminde mezun olan ilk kadın mühendis, Mühendislik Mektebi'nden 1933 yılında mezun olan Sabiha Rifat Gürayman'dır [1]. İstanbul Kız Lisesi'ni bitirdikten sonra 1927 yılında Mühendis Mektebi'ne başvurmuştur. Okul idaresi tarafından Nafia Vekaleti'ne yazılan yazıda, gündüzlü olarak mektebe devam edebileceği belirtilmiştir. Sabiha Rifat, gündüzlü olarak okula başlamış ve daha sonra yatılı olarak okumak

için müracaat etmiş, fakat Müdüriyet tarafından yatılı olması kabul edilmemiştir [2]. 1933 yılında aynı sınıftaki Melek Erbul ile birlikte inşaat mühendisi olarak mezun olan Sabiha Rifat, ilk Türk kadın mühendisi olarak bilinmektedir.

Türkiye'de Makine ve Elektrik Mühendisliği öğretimine, İstanbul Darülfünunu'nda, Ekim 1926'da açılan "Elektromekanik Enstitüsü"nde başlanmış ve elektromekanik şubesine, 1933 yılında kaydını yaptıran ilk kız öğrenci Nezihe Önyay olmuştur. Fen Fakültesi Elektromekanik Şubesi, 1935 yılında Yüksek Mühendis Mektebi'ne devredildikten sonra, altı yıllık eğitimini tamamlayarak 15 Haziran 1939 Yüksek Mühendis Mektebi Elektromekanik Şubesi'nden mezun olmuştur [3].

Şubat 1938'de Elektromekanik Şubesi ikiye ayrılarak "Makine-Elektrik Şubesi" ile "Elektrik ve Muhabere Şubesi" kurulmuş ve bu şubeler ilk mezunlarını 1940'da vermişlerdir. Buna göre Nezihe Önyay'ın, şubeler ayrılmadan Elektromekanik Şubesi'nden mezun olduğu anlaşılmaktadır. Elektromekanik Şubesi'nde, Matematik, Fizik, Kimya, Teknik Resim, Genel Mekanik, Uygulamalı Makina ve Denge, Tasarı Geometri,

Teknoloji (Makina Elemanları), Cisimlerin Mukavemeti, Atölye, Dinamik ve Kinematik, Elektrokimya, Elektrik Ölçümü, Elektroteknik, Hidrolik, Isı Makinaları, Turbo Makinalar, Su Makinaları, Telgraf ve Telefonculuk dersleri okutuluyordu. Derslerin içeriğine bakıldığında makina mühendisi ağırlıklı olduğu görülmektedir. Nezihe Önyay'a hem makina mühendisi hem de elektrik mühendisi denilebilir, fakat elektromekanik mühendisi olarak tanıtmak en doğrusudur.

Yüksek Mühendis Mektebi 1941'de çıkartılan yasa ile Nafia Vekaleti'nden alınarak Maarif Vekâleti'ne bağlanır. Daha sonra, 24 Ağustos 1943 tarihinde Makine-Elektrik Şubesinin adı "Makine Şubesi", Elektrik ve Muhabere Şubesi'nin adı da "Elektrik Şubesi" olarak değiştirilir. Makine Şubesi'nin altında Makine, Tayyare

ile Deniz İnşaat kolları ve Elektrik Şubesi'nin altında Elektrik ile Muhabere kolları açılır. Yüksek Mühendis Mektebi, 12 Temmuz 1944 tarihinde çıkartılan yasa ile İstanbul Teknik Üniversitesi'ne dönüştürülür, İnşaat, Mimarlık, Makine ve Elektrik Fakülteleri oluşturulur [4]. Dolayısıyla, makina mühendisi diploması da 1944 yılından sonra verilmeye başlanmıştır.

İlk kadın makina mühendisi 1953 İTÜ mezunu Altan Edige

Altan Edige: İlk kadın makina mühendisi

Makina mühendisliği diplomasını Türkiye'de alan ilk kadın Altan Edige'dir. Kırım Türklerinden olan Albay Şehabettin Edige ve Fatma Talat Edige'nin dört çocuğunun en küçüğü olan Altan, 15 Aralık 1927 yılında İstanbul Beşiktaş'ta doğar. Altan, ilk öğretimini Mimar Sinan (Tekirdağ) ilkokulu'nda tamamlar. Ortaokulu Isparta'da tamamladıktan sonra iki sene Alman lisesinde okur ve sonra Beyoğlu Kız Lisesi'ne geçer [5].

Altan'ın abisi Orhan Edige, Almanya'da mezun olan tekstil mühendisidir. Amcası Celallettin Edige, Sümerbank müdürlerinden olup, mensucat mühendisidir ve merhumun Sümerbank fabrikalarının oluşmasında büyük emeği geçmiştir. Ailede mühendis büyüklerin olması, Altan'a mühendisliği sevdirmiştir. Liseyi bitirdiği yıl, 15 Eylül 1947 tarihinde Teknik Üniversite'ye girmek için başvurur ve başvuru kağıdında, öncelikle Makina Fakültesine girmek istediğini, şayet orada yer kalmazsa mimarlık veya elektrik fakültelerine girmek istediğini belirtir. Sınavı kazanır ve 1947-1948 öğretim yılında 2122 numara ile Makina Fakültesine kaydolur [6].

Fakülteye devam ederken, Şişli'de Uçak Bölümü Başkanı Prof. Kudret Mavitan ile aynı apartmanda oturmaktadırlar. 1949 yılı sonunda uçak şubesine geçmek için dilekçe verir. Fakat, nedense sonradan Uçak şubesinden vazgeçer ve 18.4.1951 tarihinde yeniden dilekçe vererek "1949-1950 ders yılında isteğim ile uçak şubesine ayrıldım. Bu kere genel makina şubesine kati olarak devam et-

mek istiyorum. Bu hususta müsaadenin verilmesini saygılarımla rica ederim" diye yazar ve genel makina şubesinde devam eder [6]. Öğrencilik döneminde tasarı geometri ve teknik resim gibi çizim derslerinde sınıfın başarılı öğrencilerindedir. Stajını Haliç Tersanesi'nde tamamlar ve hava pompaları konusunda çalışma yapar. Temel mühendislik derslerinin yanı sıra, Buhar Makinaları, Buhar Türbinleri, Buhar Kazanları, Soğutma, Demiryolu İşletmesi, Fabrika Organizasyonu, Su Makinaları, Isıtma ve Havalandırma, Elektrikle Tahrik, Motor Tekniği, Aerodinamik ve Takım tezgâhları gibi derslerde başarılı olur. Kendisi de Türkiye'de ilk mühendislerden olan Altan'ın ablası yüksek kimya mühendisi Fahrinnissa Borchard Edige, Altan için, "Çok çalışkan acul biriydi. Yemek yapar, dikiş diker her iş elinden gelirdi. Aynı anda birkaç işle birden uğraşır. Ailece iskambil kağıdı oynardık. Altan'ın dizinde kitap, elinde yün işi ve iskambil kağıtları masanın üzerinde oyun oynardı" diyor [5].

Beş yıllık öğrenim süresince, arkadaşları arasındaki uyumlu tavır ve çalışkanlığı ile sevilen ve sayılan bir kişi olur. 1953 öğrenci yıllığında [4], arkadaşları, Altan Edige'nin aynı zamanda iyi bir ev kadını olduğunu yazarlar [7]. "Sınıfımızda cinsi latifin yegâne temsilcisi ve üniversitemizin yetiştirdiği ilk kadın makina mühendisidir. Aynı zamanda numune bir ev kadını olduğunu, iki seneden beri sınıfta bizzat pişirdiği nefis sebze yemekleriyle ispat etmiştir. Bu sebeple sıhhatinin çok yerinde olduğu fark edilmektedir. Üç sene tayyareyle uçtuktan sonra bir tarlaya mecburî iniş

yapmış ve orayı harap etmiştir. Bu tatlı kazadan sonra tayyare kısmını terk edip genel makinenin bağına sığınmıştır. Son senelerde arkadaşlarına (AGA, Agop, Kugi) müstesna müsaade ile selâm verdiği müşahade edilmiştir. Eleklerindeki çengelli iğnelerin ne işe yaradığı tespit edilememiştir. Son zamanlarda çilingirliğe

Cumhuriyetin ilanından sonra, profesyonel iş hayatına her konuda girmeleri için kadınlar teşvik edilmişler ve desteklenmişlerdir. İlk kadın mühendis Sabiha Rifat, ilk elektromekanik mühendisi Nezihe Önay ve ilk makina mühendisi Altan Edige, kadın mühendislerin öncüleridir. Kadın mühendisler, önceleri işçiler arasında yadırganmış ama daha sonra "mühendis hanım" olarak saygı görmeye başlamışlar ve sayıları her geçen gün artmıştır.

merak sarmış, acı kuvvetini Sacid'in dolabında denemiştir".

Altan Edige, derslerini, atölye çalışmalarını ve stajını 1953 yılı Ekim ayında tamamlar. Makina Fakültesi'nden mezun olarak Türkiye'de "Yüksek Makina Mühendisi" unvanını alan ilk kadın olur. Bu tarihten sonra artık "mühendis hanım" dir.

Mezun olunca abisi ve amcasının etkisiyle olsa gerek, halıcılığın en zevkli numunelerinin dokunduğu, memleketimizin en eski ve en büyük halı fabrikası olan Kula Mensucat Fabrikasında çalışmaya başlar. Orada kendisi gibi mühendis olan Wilhelm Bosselmann ile tanışır ve 1956 yılında evlenirler [8]. Kula'dan sonra bir süre Adapazarı'nda çalıştıktan sonra eşiyile birlikte Batı Almanya'ya giderler ve Hamburg yakınlarındaki Ahrensburg şehrine yerleşirler.

Büyük önder Atatürk, 23 Mart 1923 günü Konya'da yaptığı konuşmada "Çok büyük şükranla görüyoruz ve görmekteyiz ki, her yerde hanımlarımız erkeklerle fikir ve nur yolunda müsabaka derecesine yürüyorlar. Yine şükranla ifade etmek lazımdır ki, hiçbir yerde kadınlarımız erkeklerden aşağıda değildir. Hemen her yerde kadın ve erkek seviyesi arasında bir denklik görmekteyiz. Bu hal şayan-ı iftihardır. Kadınlarımızın daha namüsaait şartlar altında erkeklerden geri kalmayışı ve belki aynı şartlar altında erkeklerden ileri gi-

dişi mucib-i mefharettir. Lakin kadınlarımız bununla mağrur olmalı değil, bilhassa münevver hanımlarımız ecnebilerin, düşmanların ve içimizdeki bedhahların kendilerine atf ve isnat etmek istedikleri gayri vaki ve gayri muhik noksanların hakikaten gayri varit ve gayri muhik olduğunu göstermek mecburiyetindedirler. Bunu fiilen, maddeten giyiniş-

leriyle, tavni hareketleri ile, her şeyleriyle izhar ve ispat eylemişlerdir" demektedir [9]. Altan Edige, Atatürk'ün sözlerini doğrulayarak, kadınların makina mühendisliği alanında da erkekler kadar başarılı olabileceğini gösteren ilk kadın makine mühendisi olmuştur. Ne yazık ki, 1975 yılında büyük bir ameliyat geçirir ve kanser olduğu teşhis edilir. En verimli

olduğu bir dönemde, çok sevdiği mühendislik mesleğini bırakmak zorunda kalır. Emekli olur ve 1977 yılında yakalandığı hastalığa yenik düşer.

Teşvik, destek ve yardımlarından dolayı Prof. Dr. Cahit Özgür'e, Sayın Fevziye Topçu'ya, Sayın Tanju Edige'ye ve Sayın Fahrinnisa Borchardl Edige'ye teşekkür ederim.

BURS KAMPANYASINA DESTEK

Geleceğimizin yapı taşları gençlerimizin büyük bir kısmı maddi imkânsızlıklar içinde öğrenimlerini sürdürüyor. İTÜ Vakfı, kuruluş yılı olan 1984'ten bu yana, gerek bütçesinden ayırdığı burs fonu, gerekse mezunlarımız, mensuplarımız ve İTÜ dostlarının verdiği destekle bugüne kadar on binlerce öğrencimize burs katkısı sağladı. İTÜ Vakfı Sosyal ve Kültürel Hizmetler Komitesi ise, yıllardır gönüllü üyelerinin sergilediği

örnek dayanışmayla, kültür ve sanat etkinlikleri gerçekleştirip, gelirinin tamamını "Burs Fonu"na aktarıyor. 2010-2011 eğitim-öğretim yılında da daha fazla sayıda İTÜ öğrencisine burs verebilmek için el ele verdiğimiz çabalarımız sürüyor. Geleceğimizin yapı taşları gençlerimiz adına yapılan küçük büyük her katkı öğrencilerimiz için umut, üniversitemiz için güç kaynağı olacaktır. Mezunlarımızı, mensuplarımızı ve İTÜ Vakfı'nın geçmiş yıllardaki bursiyerlerini bu kampanyaya katılmaya davet ediyoruz...

2010-2011 döneminde Vakfımıza burs bağışında bulunacak olanlara, burs miktarına göre İTÜ Vakfı ürün ve hizmetlerinden oluşan armağanlar verilecektir.

Bir öğretim yılı boyunca 10 ve üzeri öğrenciye burs: Yazıları ve Rölöveleriyle Sedat Çetintaş Albümü

Bir öğretim yılı boyunca 5 ve üzeri öğrenciye burs verenlere: İTÜ Vakfı Maçka Yüzme Havuzu'ndan hafta içi 5 gün ücretsiz yararlanma.

Bir öğretim yılı boyunca 3 ve üzeri öğrenciye burs verenlere: İTÜ Amblemlili Yüzük (Bayan veya Erkek) + İTÜ Vakfı Dergisi (4 Sayı).

İTÜ VAKFI 2010-2011 Dönemi Burs Bağışçıları (Şartlı)

Ataç SOYSAL, Cavit ÇITAK, Ece Petrol Otomotiv Ltd. Şti., Elektrik Elektronik Fak. Öğrencileri Bursları, Erdal TUSAVUL (Hakkı-Mihriye TUSAVUL anısına), HAS Mimarlık, Haluk GÜNER, Hewlett Packard Tekn. AŞ., İlkur ÇİFTÇİ, İsmail ve Aysel KARAS, İzmir Yüksek Müh. Birliği Derneği, Keskin KESER, Mahir MUTLU, Mahmut KURTOĞLU, Mahmut AYTAÇ (Zübeyde AYTAÇ anısına), MAS Makina AŞ., Mehmet ÇAĞIL, Prof. Dr. Mehmet Çapa Grubu, Prof. Dr. Mehmet ÇAPA, Mehmet YAZAR / Sema Yazar Gençlik Vakfı, Metin ÇELİK, MT İnşaat AŞ., Naci ENDEM, Nafis ÇUBUKÇU, Nahit KİTAPÇIOĞLU, Nurhan GÜNEŞ-GÜNAK İnş., Oktay ÖZYİĞİT, Orkide Elektrik Ltd. Şti., Öner ARICI, Önder HİZVER, Prof. Dr. Talha DİNİBÜTÜN, Selda Saide ARABACIOĞLU, Sema OKTUĞ, Servet ve Ata TURŞUCU, Şevket Sevgen YAĞLI, Tuğrul ERSAVAŞ, Reçep TORUNOĞLU, Turhan TUNA, Yüksel MENE, Ümran Çelik Boru AŞ.

İTÜ VAKFI Sosyal ve Kültürel Hizmetler Komitesi

2010-2011 Dönemi Bağışçıları:

Ali Rıza ERDOĞAN (Elki Elektrik-Kablo San. ve Tic.A.Ş.), Aynur ÖZTÜRK, Ayşe Ufuk AĞAR, Ayşegül İSSEVER, Belkis ERYÜKSEL (Pisa Tekstil), Berrak ÖZCAN, Bervin-Zekai ÜSTEL, Biz4as TUR-Arslan GÜRÇAY-Özden ARKUL, Çiğdem YENEL, Durukan İŞGÖR (İsveç Ayak Sağlığı), ELKON Elevatör-Konveyör ve Mak. San. ve Tic. A.Ş., Emel UZCAN, Emine YAĞCI, Ertan-Bülent DOĞAN, Eşen ATLI, Fatma APAYDIN ÖZGÜN, Fazilet ÖZDEMİR, Gönül KARAGÖZ, Gülçin GÜVENSOY, Gülten-Haydar KAZGAN, INTERNATIONAL Women of İstanbul, İlhan GÜRSEL, İrem VARDAR, İTÜ İnş.Fak.'61 Mezunu Eşleri, Kamuran AKÖZ, Kamuran EKENLER, Kevser ARSAN, Mualla KEÇECİ, Münevver MELEKOĞLU, Naci KOLOĞLU (Kolin İnşaat), Necla BİLGE, Nesrin-Kamil ŞATIROĞLU, Neşe ÖNAL, Nevin OSMANOĞLU, Nezihe ÖZELGİN, Nihal ERDEM, Reyhan AKSEL, Sacide BİLGÜN, Salim BİLGÜN, Sevim ÜLGEN, Süha ÇILMI (Tüm Elektrik), Suna ATAK, Şükrü Tayfun SALTAŞ, Zeynep GÜLERYÜZ, Z.Ükü KALYON.

Burs verenlere en içten teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Adres: İTÜ VAKFI, İTÜ Maçka Kampüsü, Teşvikiye / İstanbul Tel: 0212 230 73 71 - 246 64 05
Fax: 0212 231 46 33 e-mail: ituvakif@ituvakif.org.tr Banka Hesap No: Vakıfbank Osmanbey Şb.
Şube Kodu: 006 Hesap No: 0015800729 401407 1 IBAN: TR 38 0001 5001 5800 - 729 4014071